

Koziczyński, Jerzy

Zastępczy pieniądź papierowy (bony) miasta Płocka

Notatki Płockie 38/1-154, 9-11

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZASTĘPCZY PIENIĄDZ PAPIEROWY /BONY/ MIASTA PŁOCKA

Na terenie Polski w różnych okresach historycznych XIX i XX wieku, oprócz pieniędzy państwowych w postaci banknotów i monet pojawiały się również w obiegu zastępcze pieniądze papierowe, zwane potocznie bonami.

Szereg przyczyn wpłynęło na pojawienie się w obiegu wspomnianych pieniędzy, jednak głównym powodem emisji bonów był brak drobnej monety, który utrudniał życie gospodarcze.

W Płocku można wyodrębnić trzy okresy emisji zastępczego pieniądza papierowego.

Pierwszy okres to czasy Królestwa Kongresowego.

Według znanych źródeł bony w Płocku były wypuszczane w obieg w latach 1861-1863 /w tym również bez daty/. Były to wyłącznie bony prywatne. Najbardziej przekonującą genezę pojawienia się bonów prywatnych w Kongresówce wyjaśnia prof. Wierzbicki z Warszawy. Cytuję jego opinię zamieszczoną przez Tadeusza Solskiego w "Zapiskach Numizmatycznych" z 1928 r.: "... po wycofaniu srebra i złota po wojnie krymskiej rząd rosyjski nie chciał bić bilonu dla Królestwa pod stem-

plem Królestwa i wycofał również obieg miedzi, drukując dla nas tylko monetę rublową papierową, a ponieważ obroty handlowe wymagały drobnego pieniądza obiegowego, zaszła konieczność wypuszczenia prywatnych bonów w zastępstwie bilonu miedzianego i srebrnego".

Z opisanych jest 10 emisji banknotów prywatnych o nominałach: groszowym, złotowym oraz kopiejkowym. W oryginale bony te należą do niezwykle rzadkich i są prawdopodobnie pierwszymi banknotami w Płocku.

W roku 1861 znanych było dwóch emitentów bonów:

1. M.L. Meyzler - skład konsumpcji: 20 gr., 1 złp. z datą 1 IX 1861 r
2. Oziech D. Koszer: 20 gr.

Z roku 1862 znanych jest trzech emitentów bonów:

1. S. Neumark - skład mydła i świec: 20 gr., 1,2 złp.
2. Ch.R.Kempner: 10 kop.= 20 gr., 15 kop.= 1 złp., 30 kop.- 2 złp.
3. M.H. Szlesinger: 20 gr., 1,2 złp.

Z roku 1863 znany jest jeden emitent bonów:

1. S.Eisenberg - główny skład żelaza: 20 gr. Znane są również cztery emisje bonów bez daty:
1. Leizor Frenkler: 15 gr.= 7,5 kop., 20 gr. = 10 kop., 1 złp.= 15 kop., 2 złp.= 30 kop.
2. Dzierżawca dochodów konsumpcji: 2 złp.
3. D.H. Segal: 10, 15, 25 kop.
4. H. Lipszyt - handel zboża: 30 kop.

- W swoim zbiorze posiadam również bon dotyczący nieopisany a wyemitowany w dniu 1 września 1861 r. przez Dzierżawcę Dochodów Konsumpcji o nominalne 2 złp.

Drugim okresem emisji bonów w Płocku był okres I wojny światowej /1914-1918/. W tym czasie nastąpiła największa emisja pieniądza zastępczego w Płocku.

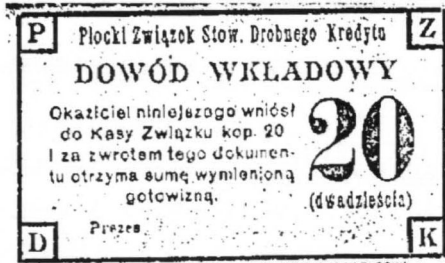
W odróżnieniu od okresu poprzedniego /Kongresówki/ emitentem bonów nie były już osoby prywatne, a magistrat miasta, różne związki, organizacje i komitety. Z tego okresu znanych jest sześć serii bonów emitowanych przez:

1. **Płocki Związek Stowarzyszenia Drobno Kredytu** - prawdopodobnie już w 1914 roku z datą ważności do 31 grudnia 1915 r.

Na odwrocie tych bonów widnieją pieczęcie w języku polskim, i rosyjskim. Wydane zostały bony o nominalach: 5, 10, 20 kop., a wydrukowane w drukarni Stanisława Detrycha w Płocku. Bony te pojawiają się z podpisami jak również bez nich.

Bon z okresu Królestwa Kongresowego

Druga seria bonów z datą ważności do 1 stycznia 1919 r.

3. Komitet Obywatelski miasta Płocka - emisja bez daty o nominałach: 3, 4, 10, 20 groszy oraz prawdopodobnie 1, 2 złote.

4. Sklep Rady Opiekuńczej - emisja bez daty o nominałach: 1, 2, 3, 5, fenigów.

Bony z lat 1914-1915

2. Magistrat miasta Płocka /z czasów okupacji niemieckiej/. Bony emitowano w języku polskim i niemieckim o nominałach: 5, 10, 50 kopiejek w dwóch seriach. Pierwsza seria z datą ważności do 1 stycznia 1917 r. /na papierze białym ze znaków wodnymi, oraz na papierze szarym bez znaków wodnych/. Druga seria była z datą ważności do 1 stycznia 1919 r., drukowana dwustronnie.

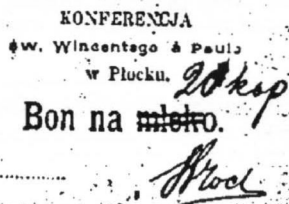

5. Magistrat miasta Płocka - Przekaz do Rady Opiekuńczej i Komitetu Żydowskiego w Płocku. Emisja z dnia 18 czerwca 1918 r o nominale 50 fenigów, 1 marka.

6. Towarzystwo św. Wincentego a Paulo - emisja bez daty o nominale 20 kopiejek /wykorzystano wydrukowany bon na mleko/. (poz. 5 i 6 dotychczas bony nie opisane).

Towarzystwo św. Wincentego & Paulo.

Trzecim i ostatnim okresem emisji bonów był rok 1945. Trzeba przyznać, że i te bony należą do wielkiej rzadkości, gdyż tylko kilka miast w Polsce zdecydowało się wówczas wyemitować lokalny pieniądz. W Płocku wypuszczono bony o nominalach: 50 groszy, 1,2,5 i 10 złotych z datą 15 marca 1945 r.

Dokonano tego na podstawie uchwały Miejskiej Rady Narodowej w Płocku z dnia 12 marca 1945 r., z rocznym terminem ważności do dnia 15 marca 1946 r. Informacja o wydaniu tych bonów ukazała się w ogłoszeniu 24 marca 1945 r. podpisana przez Prezydenta Miasta Płocka.

Przyczyną trzeciej i ostatniej już emisji pieniądza lokalnego w Płocku był tak jak i poprzednio brak drobnych pieniędzy, jak również panujący chaos monetarny w okresie wymiany marki niemieckiej na złote lubelskie. Jest to rzadki przypadek w historii emisji pieniądza po II wojnie światowej kiedy to Miejska Rada Narodowa w Płocku weszła w kompetencje Banku Emisyjnego.

Bibliografia

1. Sołski Tadeusz, *Bony Królestwa Kongresowego z lat 1860-1865* wydanie: Lwów 1928 i Kraków 1937
2. Sołski Tadeusz, *Polskie bony wojenne 1914-1921*. Lwów 1943

3. Chrzanowski Stanisław, Rok 1945 w Płocku, "Notatki Płockie" 1962, nr 26, s. 33-34.